

---

područja arhivistike, nego povijesnih činjenica. Za njega mletačka dominacija od 1205. do 1358. je blaga i ugodna za Dubrovnik. (La dominazione veneziana, particolarmente blanda per Ragusa ... 7.) Zaboravlja spomenuti da su se Dubrovčani tri puta pobunili protiv nametnutog kneza iz Venecije (1231, 1235, 1252) i otjerali ga iz grada. Nije prihvatljiva tvrdnja da je mletački knez objavio dubrovački Statut god. 1272. Statut je rezultat kodificiranja običajnog dubrovačkog prava, da se pismeno utvrde pravne norme

i postupci. Ne bi se mogli složiti (str. 9) da je Dubrovnik u XVI. i prvoj pol. XVII. st. bio na vrhuncu svoje ekspanzije. Na temelju povijesnih podataka Dubrovnik je doživio svoj vrhunac u XV. i prvoj pol. XVI. st. Dakle 100 godina prije. Treba promijeniti konstataciju da Dubrovnik u XVIII. st. trpi krajnju dekadencu (str. 13). Druga pol. XVIII. st. značila je naprotiv obnovu pomorstva, trgovine, nov zamah napretka koji je zaustavila francuska okupacija.

Josip Lučić

CLOTILDE FRIGIOLINI, »RELAZIONE« DI FRANCESCO GONDOLA A PAPA GREGORIO XIII. Accademie e biblioteche d' Italia, XLVI, 3—4, Roma 1978, 296—347.

Franjo Gundulić, spretni dubrovački diplomat i pravnik, dovoljno je poznat i proučen. U doba II. svete lige 1571—1573. uspio je uvjeriti papu i Zapad da je za njih najbolje da Dubrovnik ostane neutralan u njihovu sukobu s Turskom, posebice u doba lepantske bitke 1571. Ispostovao je da se međunarodnim aktom Dubrovniku prizna teritorijalni integritet. Time je spriječio Veneciju da okupira Dubrovnik pod izlikom da joj treba njegov teritorij za borbu protiv Turaka.

Njegovi diplomatski izvještaji privlačili su pažnju istraživača dubrovačke diplomatske povijesti i uglavnom su ih objavili L. Vojnović (Depeschen des Francesco

Gondola Gesandten der Republik Ragusa bei Pius V und Gregor XIII (1570—1573), Beč 1909) i J. Radonić (Dubrovačka akta i povelje II, 2). Jedan Gundulićev iznimno zanimljiv izvještaj od 1. X. 1574. koji je uputio papi Greguru XIII, premda ga je Radonić već objavio (n. dj. 322—356), autorica ga ponovno tiska uz iscrpne bilješke. Te su bilješke zacijelo jedina isprika da ga se ponovno objavljuje.

Uz izvještaj autorica je donijela prikaz Gundulićeva života i kratak pregled dubrovačke povijesti. Pregled je napisala na temelju strane literature. Premda se u njemu može naći pokoja zanimljivost, mjestimice je manjkav i ponegdje netočan.

Upozorit ćemo na neke propuste. Dubrovnik se ispočetka nazivao Rausion, Ragusinum, Ragusa. Nema mjesta detaljnim upozorenjima da se zvao i Labusa, Laucia i sl. jer su to varijante. Hrvatski naziv Dubrovnik («Dubrovčan») javlja se potkraj XII st. — u ugovoru Kulina bana s Dubrovnikom 1189. — a ne tek u XV. st. Pretjerano je reći da je Dubrovačka Republika imala 80 000 stanovnika. Obično se računa s brojem 30 — 35 000. Dubrovačko plemstvo nije bilo isključivo romansko po podrijetlu. U plemstvo su bile primane i slavenske obitelji. Zapisnici vijeća počinju 1301. a ne 1306. Vlastela su ulazila u Veliko vijeće sa 18 godina već 1348. poslije »crne smrti«, ne poslije potresa 1667. Nije G. Bucchia čamio u Silistriji, nego Nikolica Bona koji je tamo i umro, itd.

Autorica donosi kratke kronološke podatke dubrovačke povijesti od 1808. do danas. Napominje da je Dubrovnik već slaveniziran, ali da se u njemu još uvijek govori talijanski: »Nella città, ormai completamente slavizzata, si parla ancora italiano, non più quello dei rapporti dei suoi ambasciatori e dei nobili, ma quello che le massicce correnti turistiche provenienti dal nostro paese impongono« (316). Dubrovnik je slaveniziran već u XIII. st. Pojedinci danas razumiju, čitaju i govore talijanski ne zbog toga što je to bio davni diplomatski jezik dubrovačke vlade, nego ga znadu kao kulturni ljudi, ne samo talijanski nego i druge jezike.

U tekstu ima i točnih opažanja i prikaza pojedinih povijesnih situacija. Uzroke polaganom propadanju Dubrovnika od XVI. st. vidi u slabljenju Španjolske. Ali upozorava da se Dubrovnik još dobro drži, jer mu odgovaraju sukobi između Venecije i Turske. Tad on uspijeva navući kopnenu i drugu trgovinu u svoju luku i vući korist. Dobar je prikaz prilika u Evropi u pol. XVI. st. uoči lepantske bitke. Donijela je cjelovit tekst one točke sporazuma saveznika u II. ligi koji se odnosi na Dubrovnik: »Item. ut Racusium cum universo eius territorio, locis rebusque omnibus nullo damno molestiare a confoederatis officii, nec aliquod detrimentum pati debeat, nisi ex aliqua iusta causa secus Sanctissimo Domino nostro eiusque successoribus videbitur«. Tu je točku sporazuma i zaključaka II. lige morala potpisati i Venecija. Time je, prvi put poslije 1358., u međunarodnim odnosima priznala Dubrovačku Republiku i njezin teritorijalni integritet.

U drugoj pol. XVI. st. pomalo, ali sigurno pada dubrovačka pomorska trgovina, između ostalog i zato jer privilegije za trgovinu po Levantu dobivaju od Turske i druge evropske države. Tako se razbio monopol Dubrovnika u toj unosnoj posredničkoj trgovini s Turskom. Autorica donosi godine kad su pojedine države dobivale privilegije: Francuska 1535; Engleska 1579. i 1581. pa je 1604. osnovala Levant Company; Nizozemska 1612. Budući da njihovi

brodovi nisu bili izloženi napadima gusara, nisu se morali teško naoružavati, pa su mogli na račun toga prenositi više tereta.

Ako zanemarimo neke propuste u prikazu pregleda dubrovač-

ke povijesti, možemo naći i dobrih zrnaca, napose u iscrpnom komentaru Gundulićeva izvještaja papi Grguru 1. X. 1574.

Josip Lučić

NA IZVORIMA HRVATSKE DRAME

Slobodan P. Novak: »Teatar u Dubrovniku prije Marina Držića«, izdavač Čakavski sabor, Split 1977.

Pred nama je druga knjiga Slobodana P. Novaka (rođen 1951), mladog znanstvenika koji je uz neke svoje, ne mnogo starije kolege (Z. Kravara, P. Pavličića, M. Tomasovića, D. Fališevac) znatno pridonio buđenju sve većeg zanimanja za proučavanje starije hrvatske književnosti. Ako se u svojim »Dubrovačkim esejima i zapisima« (Dubrovnik 1975) prihvatio zadatka da preglednim izborom eseja zahvati tek neke aspekte djela H. Lucića, Dž. Držića, M. Vetranovića ili N. Nalješovića, ovdje mu je cilj daleko ambiciozniji: kako nam već sugerira naslovom knjige, želja je autorova da baci više svjetla na izuzetno važno razdoblje kazališne djelatnosti u Dubrovniku prije epohalne pojave Marina Držića.

O ovom segmentu naše dramske produkcije u nas se pisalo relativno malo i usput, pa bi ova knjiga bila, u stvari, ozbiljan pokušaj sustavnog zahvaćanja u same izvore hrvatske drame.

Od šest poglavlja knjige vrijedno se, prije svih, zadržati na

onom pod naslovom »Dramske robinje«. Autor tu raščlanjuje motiv zaslužnjene i zatim oslobođene djevojke, što je inače »jedan od centralnih korelativa kojim su najstariji pisci hrvatski izražavali emociju svoje trajne vezanosti i tragične neslobode«. Polazeći od teze da je motiv robinje po učestalosti, po svojoj nacionalnoj vrijednosti, pa i autohtonosti izvorno najvažniji dio hrvatske drame prije Marina Držića. Novak će korpus hrvatskih dramskih robinja raščlaniti veoma pedantno i obogatiti ga nizom zanimljivih, istovremeno i znanstveno potkrijepljenih činjenica. Inzistiranje na tom motivu nikako nije slučajno; vrlo brzo, naime, biva jasno da tom problemu — oko kojeg se u našoj literarnoj historiografiji već gotovo čitavo stoljeće vode prilično jalove diskusije — Novak ima ključ za rješenje. Novakova je novost čisto metodološke prirode. Ako je, naime, činjenica da ni u jednoj mediteranskoj ili evropskoj književnosti motiv robinje nije uzdignut na razinu motiva nego se jav-